

Numismatikeren Erwin Nöbbe, Flensburg (1882-1948)

Jørgen Steen Jensen

For 12-15 år siden aflagde jeg sammen med den tyske numismatiker Peter Berghaus (1919-2012) et besøg på stadsarkivet i Flensburg. Berghaus havde nemlig foreslået et fælles studiebesøg for at vi sammen kunne se på Erwin Nöbbes ganske omfattende privatarkiv, der opbevares på Rådhuset i Flensburg.¹

Vi tilbragte en arbejdsdag sammen på arkivet, og jeg havde nok glemt hændelsen, hvis ikke jeg tilfældigvis – af helt andre grunde – var blevet opmærksom på resultatet af Berghaus' studier, en artikel som fremkom i et festskrift til den polske numismatiker Stanislaw. Suchodolski, i øvrigt nok et af Berghaus' senest publicerede arbejder. Berghaus havde lært Nöbbe at kende ved det første tyske numismatikermøde efter 2. verdenskrig, nemlig i Hamburg 1947. Her havde Nöbbe, der var kunstnerisk begavet, nemlig illustreret sit foredrag med hurtige tegninger i stort format af de vikingetidsmønter, som hans foredrag drejede sig om.

Nöbbe tilhørte det danske mindretal og havde før 1. verdenskrig nogle museumsansættelser, både i Flensburg og i Kiel, og var i øvrigt velkendt i tyske numismatiske kredse. I mellemkrigstiden var han i 11 år kulturredaktør i Flensburg og efter 2. verdenskrig var han fra 1946 tegnelærer ved den danske Duborg-skole i byen. Han døde pludseligt, idet han sank sammen på gaden.

Berghaus anfører det vigtigste af Nöbbes numismatiske forfatterskab, der dels er spredt i tyske fagtidsskrifter (siden 1906) og lejlighedsvis publikationer, specielt om Hedeby-mønterne samt om vikingetidens og middelalderens møntfund i Slesvig-Holsten. Blandt de kendte fund, han tog sig af, var Krinkberg-fundet fra karolingisk tid og List-fundet fra Sild, 771 mønter fra omkring år 1000.

Berghaus' vigtigste resultat af besøget på arkivet var fundet af kataloget over Nöbbes møntsamling, der omfattede 470 mønter, og Berghaus har afbildet to sider af kataloget i facsimile. Det dateres med forsigtighed til årene 1911-13. De 470 mønter fra 900- og 1000-tallet gør, at Nöbbes samling når op på at kunne sammenlignes med en række betydelige tyske private samlinger fra denne periode. En del af mønterne har fundproveniensen, således er der en lille snes fra det holstenske Farve-fund, der fremkom kort før midten af 1800-tallet. I 1911 publicerede Nöbbe et 'nordisk fund' i 'Blätter für Münzfreunde', og Berghaus har fundet de fleste i kataloget.

Berghaus overvejer om der i samlingen også kunne være fundmønter fra Slesvig-Holsten, men en halv snes karolingiske antages snarere at stamme fra mønthandelen. 71 mønter stammer fra Regensburg med flere sydtyske møntsteder, og 25 er såkaldte 'Sachsenpfennige', som Berghaus antager snarere stammer fra et fund i Mark Brandenburg, Pommern eller Polen – måske kan Nöbbe have erhvervet dem i Berlin?

¹ Signatur: XII HS 126, bd.23.

Medlemsblad for:
**Numismatisk Forening
for Nord- og Sydslesvig**

Redaktion/ Kommission:

Jens Madsen
Jørgensby 14
6310 Broager
jensmadsen@moneta.dk
Tlf.: 74 44 95 63

Gengivelse af artikler kun
efter indhentet tilladelse
og med kildeangivelse.

Formand:

Henning Kjær
Kærmindevej 17
6400 Sønderborg.
Tlf.: 74 43 34 82

Fakjaer@mail.tele.dk

Brevbud:

Ved brevbud betales 3% i
salær og evt. porto.

Faste brevbud skal være
fremme dagen før auktionen.

Modtages af
H. C. Deelee
Genner Bygade 29
6230 Røde Kro
Telefon 74 66 49 50
hansdeele@bbsyd.dk

Oplag: ca. 130 stk.

Foreningens vedtægter kan
altid rekvireres hos
formanden.

www.nfns.dk

Tryk: Langenberg
Sønderborg

Nöbbe døde som sagt pludseligt, og de to af sønnerne, der havde overlevet krigen, var næppe i stand til at varetage salget af samlingen professionelt forsvarligt. Et forsøg på at sælge mønterne på Nationalmuseet c. 1954 mislykkedes – tilfældigvis overværede Berghaus den fejlslagne transaktion under et studieophold. Mønthandler Karl Kress i München solgte en stor del på sin auktion 102, 6. dec. 1956, nr. 473-520, de fleste mønter var samlede i lots, hvad der næppe hjalp på prisen. Erich Cahn fra det kendte firma i Basel, Münzen und Medaillen AG, opkøbte de fleste af mønterne. Han sørgede for, at de blev bestemt fagmæssigt og publiceret i firmaets auktionskatalog nr. 17, 2. december 1957. De omfatter numrene 697-826, og de fleste af mønterne, 82 stk., blev afbildet. Mønterne blev præsenteret som en nordtysk specialsamling, der havde tilhørt 'N. in F.', altså Nöbbe i Flensburg.

Berghaus undlod diskret at anføre navnet på den specialist, der havde hjulpet Cahn. Men jeg husker fra vor samtale efter arkivbesøget, at det såmænd var Berghaus selv, der havde foretaget den numismatiske finbestemmelse af Nöbbes mønter til Cahns auktionskatalog.

Kress' måde at præsentere Nöbbes samling på havde vakt offentlig kritik, i øvrigt ført i pennen af Berghaus i 'Numismatisches Nachrichtenblatt'² og ved en følgende auktion (auktion 105, 16. september 1957) havde Kress taget ved lære, og Berghaus er nu i stand til at jævnføre 12 af auktionskatalogets numre med numrene i Nöbbes eget katalog, han oplyser at næsten alle denne auktions tyske mønter fra 900- og 1000-tallet er fra Nöbbes samling. Berghaus slutter sin gennemgang af Erwin Nöbbe som numismatiker med at nævne de nødpengesedler bl.a. med Glücksborg slot, som skyldes ham, samt endelig at han i 'det 3.riges' sidste dage blev bedt om at give udkast til nye tyske pengesedler – et opdrag som jo hurtigt blev uaktuelt.

Peter Berghaus, 'Erwin Nöbbe....', s. 479-493 i *Moneta Mediaevalis*. Internationalt festskrift (på engelsk, tysk og polsk) til professor St. Suchodolski's 65 årsdag. Udgivet af Det polske Videnskabsakademis institut for arkæologi og etnologi, Warszawa 2002, på forlaget DiG. - ISBN 83-7181-205-1. 571 sider

Se også Axel Ernsts nekrolog over Nöbbe i *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1948, s.58-63.

² 6. årgang, 1957, s.30-31.

Medlemssalg nr. 434**tirsdag den 9. september 2014**

Nr	Me dl		Kons	Opr. Pris	
		Sedler			
1	38	DK 1 kr 1916 Si117	1+	25	
2	38	DK Haderslev 1 kr uden kontrol nr Si50	0	35	
3	38	DK Haderslev 5 kr uden kontrol nr Si52	0	35	
4	38	DK Haderslev 10, 50pf Si43, 44	0	12	
5	38	DK Højer 25, 50 pf Si56B, 57A	0	35	
6	38	DK Lunderup 50 pf Si68E	0	25	
7	38	DK Lunderup 1 m Si69C	0	20	
8	38	D Brødmærke Stavgård Sønderborg 500g Hvedebrød	1-	30	
9	38	D 5 forsk. notgeld	0	30	
10	38	D 5 forsk. notgeld	0	30	
11	39	DK 10 kr 1937 L 9701807 Si104	1	60	
12	39	DK 10 kr 1977 B2771B Si139	0	14	
13	39	DK 50 kr 1976 A3762F Si141	01	120	
14	39	DK 1000 kr 1992 C5921H Si145	0-01	1120	
15	39	J.A.K 10 andele Ringkøbing Amt Andelskasse Holstebro Si8	0-01	130	
16	39	Mejeri Holm 1 ark (20 mærker) 1. liter sødmælk	0	40	
17	39	Broager 2 stk 1 m Si22	0	10	
18	39	Belgien 20 franc 1964, 2 x 50 franc 1966, 100 franc 1972	lot	8	
19	67	9 forsk. sedler	lot	10	
20	67	Costa Rica 5 colones 1983, Paraguay 2000 guaranies 2009, Trinida & Tobago 1 \$	lot	30	
21	67	Afrika 7 sedler	lot	55	
22	67	Mellemøsten 4 sedler	lot	40	
23	67	Europa 10 sedler	lot	75	
24	67	Europa 10 sedler	lot	95	
25	67	Asien 12 sedler	lot	100	
26	67	Asien 12 sedler	lot	95	
27	67	Asien 12 sedler	lot	105	
28	67	DK 10 kr 1978 B8782G	1+	10	
29	67	D Glauschau 6 x 50 pf 01.05.21 DN436-1	0	35	
30	67	D Lautenthal 4 x 50 pf 30.10.21DN778-2 (mange brune pletter)	0	40	
31	67	D Neugraben-Hausbruch 40, 60, 75, 100 pf	0	30	

		DN939.1 15.08.21		
32	67	D 9 forsk. Notgeld 📷	1-0	77
33	67	D 5 forsk. notgeld 📷	0	67
		Mønter		
34	38	D Tysk-Dansk vandremedalje 1980	0	25
35	38	DK Mejeritegn Kegnæs lille blanket 1 tal	1+	75
36	38	DK Mejeritegn Kegnæs stor blanket 1 tal	1+	75
37	38	Rom Constantine 1. den store 307-337 Sear 3994	1+	70
38	38	USA Frihedsmedalje 200 år 1776 -1976	0	50
39	38	DK 16 sk 1857	01	150
40	38	DK ½ rigsdaler 1854	1+	175
41	38	DK 4 sk 1764 H39	1-1+	125
42	38	DK 25 øre 1924-1947 komplet	lot	195
43	38	Mappe med 198 spillemærker, poletter, mm.	lot	125
44	38	Prag 14. årh. 1 groschen Kopi 1995 📷	0	30
45	39	Emblem Sergentskole Sønderborg (Dansk skole idrætsmærke)	1+	8
46	39	DK 1 sechling 1850 Si22	1-1+	40
47	39	DK 1 r.b.s. 1853 Si4	1+	90
48	39	DK ½ sk 1838 Si15	1	33
49	39	DK 1/5 r.b.s. 1842F Si2	1+- 01	75
50	39	DK 2 kr jub 1953	0	150
51	39	DK Alsmarchen 7 stk + 2 x 20 km + 2 x 10 km	lot	55
52	39	D Havetoft 1978 marchmedalje	1+	15
53	39	DK 1 rigsdaler 1854VS Si13.1	1++	500
54	39	DK Tronskiftespecie 1848 Si7 📷	01	1900
55	7	DK 2 rigsdaler 1854FF H6B	1	500
56	7	S 2 kr 1953 pletter, 1969	01,0	30
57	7	S 5 kr 1955 pletter	01	20
58	7	S 5 kr jub 1935	0	175
59	7	S 5 kr jub 1966	0	20
60	7	S 10 kr jub 1972	0	40
61	7	D årsæt 1970D	0	25
62	7	D årsæt 1971D	0	25
63	7	D årsæt 1972D	0	25
64	7	D årsæt 1972F	0	25
65	7	Ch 2 fr 1943	1	20

66	7	Ch 2 fr 1965	0	30
67	7	UK kopi af tysk medalje til minde om sænkning af Lusitania	01	75
68	7	DK C X 1870-1940 knaphul mærke sølv	1+	50
69	40	Pose med diverse mønter ca. 1250g	lot	25
70	40	Album med 75 mønter	lot	50
71	40	DK medalje Grundtvig 1811-1861	01	75
72	40	D Hamborg 5 m 1898 pudset	01	30
73	40	D 2 m 1979,81,88,94 5 m jub 1974,75, 2x76,77,79,84	lot	140
74	40	D 5 x 10 m jub 1972	01-0	130
75	40	D 5 x 10 m jub 1972	01-0	130
76	40	Mexico 25 pesos 1968 jub OL sølv 22g 72%	01	35
77	40	Holland 2½ gylden 1930 sølv 25g 72%, 10 gylden 1970 jub sølv 25g 72%	1+,01	70
78	40	Grækenland 30 drakme 1964 jub Anne Marie & Konstantin bryllup	0	25
79	40	Grækenland 30 drakme 1964 jub Anne Marie & Konstantin bryllup	0	25
80	40	DK 2 kr jub 1892	1+	140
81	40	DK 2 kr jub 1906	1+	75
82	40	DK 2 kr jub 1912	1+	100
83	40	DK 2 kr jub 1930	1+	40
84	40	DK 2 kr jub 1937	1+	40
85	40	DK 2 kr jub 1945	01	65
86	40	DK 2 kr jub 1958	01	40
87	40	DK 5 kr jub 1960	01	45
88	40	DK 5 kr jub 1964	01	45
89	40	DK 5 kr jub 1967	01	50
90	40	DK 5 kr jub 1968	01	50
91	40	DK 2 kr 1876	1-	30
92	40	DK 10 kr 1898 guld	1+	850
93	79	Holl. 10 gulden 1948-1973 jub sølv	01	35
94	79	Tyrkiet yüz lira 1923-1973 jub sølv	0	25
95	79	Norge 25 kr 1970 jub	0	45
96	79	UK 1972 jub silver wedding, Jersey 2 pound 1972 jub silver wedding, Man 25 pence 1972 jub silver wedding, Gibraltar 25 pence 1972 jub silver wedding, UK 1 crown 1965 jub Churchill kob.nik.	0	100
97	79	Sverige 1 kr	lot	30

		1955,56,57,63,64,65,66,67,68,69,70,71 (20 stk, flere dublet)		
98	79	DK 4 mark 1668 H113A lod.spor	1+	250
99	79	Bavaria Madonntaler 1773	1	250
100	79	Norge 50 øre 1888,	1	200
101	79	Salzburg Taler unter Siegismund Schrattenbach 1759 (1753-1771), Zöttl 2973, PR 2277 loddespor	1+	125
102	79	Porcelæn 15 mk Zum besten Jugend 1921	0	30
103	79	Rusland Zarin Katherina II., 5 Kopeken 1769 EM (=Ekaterinburg)	1+	100
104	79	D Franz II 32 schilling hamburger courant 1796 Craig 35	1++	250
105	79	Hessen 1 thaler 1832 Craig 145	1(+)	200
106	79	Sardinien 20 lire guld 1838 6,45g	1	1100
107		Dyrenes beskyttelse medalje 1975 med org. æske	0	75
108		Internation Animal Protection medalje 1975 med org. æske	0	75
109		Sverige medalje 1979 med org. æske	0	75
110		Sverige medalje 1980 med org. æske	0	75
111		Island medalje 1977 med org. æske	0	75
112		Island medalje 1978 med org. æske	0	75
113		Island medalje 1979 med org. æske	0	75
114		Island medalje 1980 med org. æske	0	75
		Sedler		
115		Østrig 10 forsk. nødsedler	0	25
116		Østrig 10 forsk. nødsedler	0	25
117		Østrig 10 forsk. nødsedler	0	25
118		Østrig 10 forsk. nødsedler	0	25
119		Østrig 10 forsk. nødsedler	0	25
120		Slesvig 5, 10 mark 1918 DN474	1+	50
121		Slesvig 2 forsk. 500 milliard mark 14.11.23	0	200
122		Flenborg 20 milliard mark 3.11.23, 50 milliard mark 24.10.23	lot	40
123		Mosbach 5, 10 m 15.11.18 DN363	0	15
124		Stuttgart 5, 20, 2 x 50, 100 milliard mark 20.10.23	lot	200
125		Rüstringen 50 m nov.1918 4 x perf.	0	40

📷: se billede på www.nfns.dk

Hammerslagspris ved medlemssalg og auktion den 11. marts 2014

Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris		
1		22		43	10	64	225	85	50	106	
2		23		44	15	65		86	30	107	60
3		24	100	45	10	66		87	50	108	60
4	15	25		46		67	22	88	20	109	
5	45	26		47		68	10	89	35	110	60
6	30	27	200	48		69	1800	90	90	111	60
7	36	28		49		70		91		112	
8		29		50		71		92	75	113	20
9	130	30		51		72	300	93	75	114	
10		31		52	30	73	28	94	250	115	
11		32		53	20	74	15	95	40	116	26
12		33		54	30	75	22	96	50	117	20
13		34		55	85	76	28	97	25	118	25
14		35		56		77		98	35	119	25
15		36	25	57	60	78	200	99	35	120	28
16		37		58		79	50	100		121	36
17	44	38		59		80		101	140	122	15
18		39	20	60		81	50	102		123	25
19		40		61		82	175	103		124	15
20		41	14	62		83	140	104	140	125	20
21	40	42		63		84	175	105		©	

Numismatisk Forening afholder medlemsmøde med auktion **tirsdag den 9. september 2014 kl. 19.30** i NygadeHuset i Aabenraa.

.....